

Ese in tóta
Sambat'a.
Pretiu lu abon.
in Sibiu pe anu
3 fl. 40 cr., pe
1/2 anu 1 fl.
70 cr.

AMICULU SCÓLEI.

Pentru tóte
provinc. austr.
pe anu 4, pe 1/2
a. 2 fl., pentru
princ. romane
pe anu 38, pe
1/2 a. 19 piast.

SCÓLELE NÓSTRE — SCÓLE NATIONALE.

(Capetu.)

Se nu ne obiecte nimeni, ca natiunile colocuítore inca tienu tare de scólele loru confesiunale, si pentru aceea, aceste totu sunt in stare catu de buna. Alt'a e la ele, si alt'a e la noi. Pusetiunea favorabila, in care le-a asediatu unu trecutu atatu de favoritoriu: avendu atate isvóre mari de midilóce materiali, si prelanga aceea inaintate fiindu si la o trépta mai inalta a desvoltarii — d'icu, asta cercustare nasce pentru acele natiuni atate inlesniri insemnate, care nóua tóte ne lipsescu. Apoi — nu scimu, daca din favoritiunile amintite, ori inca si din alte multe privitie — ele dau cu totul alta atentiune scóleloru, de-cum damu noi, si in punctulu acest'a in-grigirea loru intrece cu multu p'a nóstra. Insa cu tóte aste vedemu, ca si altii simtu greutatea ce s'a pusu asupr'a invetiamentulu prin desfacerea scóleloru in confesiunale; dovéda: pasulu ce l'a faeutu in dílele aceste comunitatea Vienei la senatulu imperialu in caus'a scóleloru prin o propusetiune, in care intre pedecile prosperitatii scolare de pan'acum se accentua cu deosebire „ide'a fundamentala de care fure conduse scólele populare“, adica „deosebirea confesiunala, a carei influintia se latise nunumai asupra sistemii — ci inca si asupra obiectelor de invetiatura.“ In ceea-ce mai diferamu de natiunile numite este, ca noi in remasulu nostru pe calea progresulu avemu se ne in-grigimu in-curendu de midilóce d'acele, care se ne inainteze rapede mai antaiu la stadiulu in care se afla ele, si apoi mai departe. Alte-su asiadara trebuintiele nóstre, alte au se ne fia si midilócele.

Nu aflamu deci nimicu mai urginte de facutu in interesulu culturii nóstre, cá scóle nationale, infintiarea carora odata aterna dela impregiurari, si de dieceori dela noi.

Adeveratu, ceea ce are s'aduca pentru noi viitoriulu este ascunsu; cu tóte aste in timpul nostru, a carui caracteristica e principiulu nationalu, nu mai putemu crede, cá lucrurile se iá o întórcere atatu de nenaturala, din care ar rescultá unu viitoriu nefavorabilu

desvoltarii nationale; guvernulu, ori si care se remana nu mai póte suprimá nationalitatile, fara d'asi sapá ruin'a sa insusi, — elu cauta se dea popóreloru sale garantii nationale, daca voiesce adeverat'a fericire a acelor'a si a sa si daca voiesce se existe. Regimulu in sa, care in viitoriu ne va denegá scólele nationale, ne va dá o slaba dovéda de vointi'a sa buna si de cugetulu seu curatu; de órece fara d'acele noi nu ne putemu intipui garantii nationale.

Éra catu pentru noi, daca suntemu in adeveru petrunsi de necesitatea culturii poporulu nostru, daca e adeveru ca scólele sunt factorulu principalu alu culturii si daca cunóscemu, ca impartirea puterii este procesulu nimicirii unui poporu, atunci nu scimu pentru ce se nu si staruimu indata pentru a loru realizare? La antai'a privire se va para póte, ca la asemene incercare clerurile nóstre ar fi in opusetiune; nóue in sa nu ni se vede asia. Cei mai multi din capii bisericii nóstre, romani de nascere si romani de anima, a fostu si cei mai zelosi luptaci pentru interesele natiunii, si ceea ce ne-a mai remasu nationalu din seclii barbariei avemu se multiamimu clerulu si bisericii romane. Se póte óre, cá astadi, candu tresvire nationala e si la noi mai mare cá alta data, candu conservarea individualitatii nationale nu mai e impreunata cu greutatile de mai nainte si candu in fruntea clerurilor numeramu atati barbati meritati pentru natiune, d'icu cá astadi clerurile romane se se opuna unui lucru neaparatu prosperitatii nóstre nationale, fara de care nu va fi mantuire? Au biserica va avea óre vr'o dauna prin nationalizarea scóleloru? Din contra, folosu mare. Cu catu desvoltarea spirituala a natiunii va fi mai mare, cu atata si biserica va inflori; caci la ce alt'a are a se ascria starea cea vaierabila de astadi a bisericiloru nóstre, daca nu scapatarii poporulu nostru? Noi credemu, ca insusi capii bisericesci, vrendu a pune fundamentu la o mai buna stare a bisericiloru, acela-lu vor incepe prin bun'a intemeiare a scólei, daca altafeliu este, cá scopulu se nu fia gresitu. Amosu Comneniu dice:

„Daca voim a ave biserici, staturi si economii bine-intocmite si floride, atunci veniti inainte de tote se ne regulam scólele si se le aducem la inflorire, cá ele se fia atelii adeverate ale ómenilor, semintiare ale bisericelor, staturilor si familielor. Asiá ne vom ajunge noi scopulu, in altu modu nu.“ Cine va putea fi atata de orbita de patima, cá se nu cunoşca adevérule acesta? Invetiaturile s. biserici n'au se patimésca prin aceea nimica; doctrin'a religiunei vor putea a o propune si atunci totu preotii de ambele confesiuni, fara nici o sturbire, cum vedem ca se practiséza acést'a si astadi prin alte institute; ma n'am avea nimicu in contra, daca si insasi inspectiunea va remanea totu in grigea bisericii, astufeliu, cá in comunitati se se statorésca directiuni ori eforii compuse din preotii si doi mirani de ambe confesiunile, cá astufeliu se fia impreunata influinti'a statului civilu cu celu bisericescu, precum e impreunata acésta la noi — dupa asiedimintele bisericesci — chiaru si in trebile bisericeii: adica prin scóle nationale inca nu se intielege instrainarea loru de biserica si taiarea influintiei acestia: ci din contra regularea loru asiá, precum reclama astadi interesele poporului si bisericeii nóstre si stergerea acelei desbinari pecatóse, pe care biserica n'a presupus neci n'o pretinde dela noi in puntulu scolaru.

Antaiulu pasu ce avemu asiadara a face in dílele nóstre pentru fericirea natiunei, antai'a pétra fundamentala ce avemu d'a o pune la edificiulu culturei poporului nostru, celu d'antaiu midilocu ce avemu d'alu folosi spre asigurarea estintiei nóstre nationale pe viitoriu, prin urmare cea mai capitala nasuintia a totu romanului romanu: are se fia mai d'aprópe — realisarea scóleloru nationale romane.

Adeveruri. Ajutórie. Multiemita.

Veritas patet omnibus, sed nondum est occupata: multum ex illa etiam futuris relictum est.

Qui dedit beneficium, ei oblivio imperatur; qui accepit, meminisse iubetur, utrumque per hyperbolen.

Grato animo nihil esse honestius omnes uno ore affirmant. Seneca.

A fi nepasatoriu de cele ce s'atingu de viatia — va se dica a nu se iubi pre sine, a nu corespunde inaltei misiuni omenesci, — in scurtu a nu meritá viati'a. Acést'a se póte aplecá precumu la unu individuu,

asia la unu complexu de individue: la unu poporu séu la o natiune. Unu clasicu alu timpuriloru noua dice: „natiunea ce nu-si pune totu pentru onórea ei, nu e demna de nemicu.“ Noi dicem ca unu poporu ce nu se nevoiesce a-si asecurá viati'a nu numai prin midilóce materiali, dar' si spirituali nu póte s'o duca indelungu. Despre acést'a trecutul ne spune, presente ne convinge.

Garanti'a viatiei astadi cá nici candu alta data e cultur'a, — columnele unui poporu sunt adu barbati de sciintia; — fara de acestia nu pote fi alta decatu matur'a *et-quidem* deslegata a' altoru popora. Viati'a lui va fi o' simpla vegetare de acumu pana mai apoi.

Romanulu a viatu, a vegetatu si de adi inainte vré éra-si se vieze. Dar' numai asiá i va fi cu potintia, deca de-o' parte va imbracisiá monumentele gloriósa ale strabuniloru, va invetiá de la ei patriotismulu, va imitá faptele ce i-a inaltiatu si nemoritu, — ér de alta parte se va feri de acelea, ce i-a nemicitu, — si in urma deca, cu respectu la presinte, se va intocmi dupa natiunile, ce pe dereptu pórtá acestu nume si intr'adeveru vieza.

Anulu 1848 a fostu pentru viati'a nóstra aceea, ce a fostu pentru marirea strabuniloru nostrii anulu 509 ante Cristosu. Dar' noi infranti de plagile secularie numai cu incetulu incepuremu a ne reculege, — a ne reveni in ori.

Intru adevéru romanii scapara din ghiarele puiloru lui Arpadu cá si Adamu din raiu, numai cu sufletulu! Starea materiale a romanului a fostu, bá e si adi forte scapatata. Multi parinti si-portara copii la scóle intre lacreme si sudori de sange, si in urma ne mai avendu cu ce-i sustiené i rechiamara si-i pusera la córnelu plugului, amara satira a viatiei! Stipendia avemu pre pucine cá s'ajunga la toti, apoi si acelea Natiunea, nu scimú din ce fatalitate, nu s'a ingrigitu, cá prin oferte private se-si ajute fii cu talente, dar' fara subsistintia. Ea a fostu surda (?) la tote vaerările acelu tineri, cari aprinsi de amórea sciintieloru si-au aruncatu capulu pe unu norocu, si in urma nemangaiati de nime cadiura in desperatiune, — apoi tragedicele urmari noi insisi le veduramu. Cate talente nu se ingropara numai din indiferenti'a culpabile, fatale séu cumu s'o mai numimu a natiunci. Astu-feliu trecura diece ani, si romanii cumpanindu-i adi cu minte sanatosá, cu anema nepreocupata, cu sufletu devotu fericirei natiunali, trebue se-i planga cu amaru! Acésta indiferentia séu fia chiar' nepricepere e culpabile, prin

urmare e unu pacatu, pentru care odata toti voru avé a respunde dupa gradu si potere.

Singuru anulu 60, dar' mai alesu 61 fù in stare se smulga (?) pe romani din acésta pusestiune trista-amara-filosofica. Acumu vediura ca stau mai reu decatu au cugetatu, ca au barbati de scientia, respective de drepturi, mai pucini decumu au crediutu. Necesitatea suprema de atari barbati o semlira acumu cá neei candu alta data. Numai acestu timpu, acéste momente fure in stare s'aduca pe romani la oferte private; — se-si inderepte fii cu mana mai tare pre calea cea mai importanta, mai necesaria, dar' mai pucinu amblata, — si se nu si-i lase totu numai pe man'a lui Melchisedecu, séu se se întórca ér' de unde au plecatu. Acésta necesitate misicá pe multi barbati generosi la contriburi pentru sustinerea tineriloru, fara subsistintia, cari voru a studiá drepturile. De aici resultá infientiarea comitetului in Sibiiu pentru administrarea aceluor contribuiuri séu ajutoria. De aici resultá si inmultirea juristiloru la academi'a de aici cá nici candu alta data. Prin acést'a natiunea dede de false si imputarile aceluor'a, cari diceau ca romanii cari invetia nu sciu se se faca alta decatu numai popi pe sate. Nu vo'ra, dar' midilócele au dispusu asiá.

Noi, carii furemu fortunati a ne impartasi mai antaiu din aceste ajutoria, ne tienemu de o' santa detoria a ne esprime cea mai profunda multiamita, antaiu catra acei barbati generosi, cari au fostu autorii séu premergutorii acestei intreprinderi insemnate, apoi catra toti aceia, cari au concursu cu denariulu loru la fericirea fiiloru sei si inaltirea natiunei sale, si in urma catra onorabilulu comitetu, care pre langa tóte alte ocupatiuni nu s'a subtrasu nece de la sarcin'a administrarei acestoru ajutore.

Nu potemu finí fara de a ne esprime o speciale multiamita catra fratii nostrii Craioveni de preste Carpata, cari aratara atata generositate contribuindu si densii la aceste ajutoria, si acést'a cu atatu mai tare, caci vedemu ca pe alte locuri s'arata cu atata apatia catra romanii transilvani. Dar' deca si-au uitatu de noi, se nu-si fia uitatu celu pucinu si de densii!!

Dee cerulu, cá aceste ajutore pe venitoriu se se marésca asiá, catu se se póta ajutá nunumai tinerii dela acésta academia, dar' si de pre la alte institute mai inalte.

Primiti, generosiloru barbati, aceste semtiemente de multiemita cu aceea caldura, cu aceea anima, cu care vi le oferimu noi, — ér' resplai'a vóstra asteptatio dela

celu eternu, caci dupa dis'a clasicului: *Quae memoria, quae vis ingenii, quae magnitudo observantiae toti tantisque beneficiis respondere poterit?* — séu fiti convinsi, ca pe langa aceea, ca ne vomu nevoii dupa poteri a corespunde misiunei nóstre, a meritá numele natiunei acarei fii suntemu, totu odata la tempulu seu vomu pasí asemene si noi pre maretiel vóstre urme, — si astufeliu se fia din generatiune in generatiune!!

Sibiiu 1861.

Juristii romani.

Multiamita publica.

Prin redactiunea „Amicului scólei“ ni s'au trimisu dela óre cine unu pachetu cu carti romane de premie din istori'a Romaniloru de Papiu Ilarianu si istori'a nationala de Marienescu, precum si modele de scrisóre romana frumóse in vreo 41 esemplare, cá aceste se se imparta la studintii mai diligenti din scólele Nasaudului.

Fúndea prin acestu daru patrioticu am fostu in stare afara de cei, cari din fondulu proventeloru au fostu premiati cu carti, de a mai premiá inca cu 40 de scolari mai multi, prin urmare a duplicá numerulu premiatiloru si a face la mai multi scolari bucuria: ne aflamu motivati in numele acesteru premiati a aduce bravului barbatu si mecenate public'a nóstra multiamita, retacandu numele acestui binefacatoriu din aceea cauza, ca Domniasa pachetulu ni lau facutu a se tramita fara nume; fiindu totusi noi convinsi cine e binefacatoriulu, i postimu selu tiena Ddiu multi ani cu fericire! Pana candu s'oru aflá din sinulu iubitei nóstre natiuni astufeliu de barbati, nu e de desperatu despre caus'a scóleloru romane. Dee Ddiu, cá esemplulu acestui barbatu se lu urmeze mai multi.

Aseminea se multiemése si la alti barbati, carii avura bunatate a mai impartí bani la scolari aici si pe sate la esamenile de véra in scólele poporale; ci numele Dloru sale, cá se nu le vatamemu modesti'a, éra le retacemu d'asta data, dara le postimn tóta fericirea si binele!

Nasaudu, 12. Aug. 1861.

G. Moisilu,
Vicariu.

Sciri scolastice.

Sibiiu, 23. Augustu n. Scirea adusa in modu dubiosu in Nr. 29 a. c. alu „Amicului Scólei“ despre *

D. Andreiu Muresianu, nu s'a adeveritu; de ce insa ne pare foarte bine.

Orlatu, 8. augustu. Impartasiri despre scólele de aici s' au facutu prepucine pan' acumu, asiá catu póte unji din publiculu nostru le a mai datu uitarii.

Scól'a de aici consta din trei clase, si clasa I. are doue despartimente. Esamenele se incepura in 27. Iuliu in fiinti'a de facia a trei catecheti, afara de aceea mai luara parte la acésta solemnitate multi dintre parinti, cá se-si védia cu ochii rezultatulu osteneleloru sale. Intre altele se examinara scolarii din a 2-a si a 3-a clasa in pracsá si din gradinaritu: cultur'a legumiloru si a pomiloru, care s'a propusu de subscri-sulu. In asta privintia s'a folositu gradin'a subscrisului, caci gradin'a scólei anume destinata spre acést'a s'a parasitu ne mai vrendu comun'a a o mai inchide. De aici se vede nepasarea si lips'a simtiului de o cultura mai ratiunale. Panacandu poporulu nostru nu va avé si scóle agronomice, pana candu nu va imbracisiá cu caldura rezultatulu unoru esperintie indelungate scientifice, pana atuncea in starea materiale va fi totu cód'a altor'a, apoi candu se voru mai trage si pe la noi liniile de feru, atunci 'si va cunsóce poporulu peccatele sale.

Subscrisul, cá se póta convinge pe scolari despre insemnatatea acestui ramu, a semenatu in tomn'a an. 1859 ghinda in unu stratu; din care in 1860 a esítu o multíme de stageri; la acést'a a facutu atenti pe scolari, ca catu de usioru se potu produce paduri de unu folosu ne spusu pe locurile acele, cari stau pustie, ba nici érba pentru vite nu producu. Aceea e tristu la noi, ca n'avemu barbati de acést'a specialitate. Acést'a scientia ar' fi neaparatu de lipsa pentru totu invetiatoriulu si preotulu, precumu aflámu la alte natiuni. Cate déluri se afla pe campia nefolosite nice intr'unu chipu, cari plantate séu semanate cu arbori ar' scóte pe locuitori din fumulu celu nadasitoriu alu gunoiului, si i-aru scuti dela caile ce le facu dile intregi dupa lemnele de o lipsa neincungiurata. — Pentru [campia ar' fi binevenita o scóla agronomica la Turd'a. Totu subscri-sulu mai propuse si stuparitulú séu cultur'a stupiloru. Resultatulu esameneloru preste totu fú imbucuratoriulu.

Scopulu principale alu scóleloru asiá numite c. r. supreme si c. r. triviali din regimentele de granitarii desfientiate, a fostu crescerea de barbati, carii se se póta folosi prin cancelariile desfientiateloru regimente, — pre langa aceea multi din acei barbati se inal-

tiara si la posturi de oficiiri. Limb'a propunerii firesce a fostu eschiusivu german'a. La scól'a de aici de 4 ani, de candu se afla subscrisulú cá docente supremu, s'a propusu si in limb'a romana, dar' mai alesu din anulu trecutú. Greutatea propunerii in limb'a romana vine si de acolo, ca ne lipsescu cartile corespundietorie scopului, caci cari le avemu mai bune suntu intocmite pentru gimnasia, si nu pentru scóle cum suntu si cele de aici.

Numerulu scolariloru preste totu a fostu 63, ér' dupa natiunalitati 34 romani, 23 germani, 3 unguri si 3 italianu.

Publiculu nostru va scí, ca reposatulu gubernu a vrutu se stramute mai in anii trecuti scól'a de aici la Orestia, unde apoi se se infientieze o scóla principale c. r. cu 4 clase. Motivulu, care lu-adecea acelu gubernu pentru stramutarea scólei de aici erá acél'a: ca dece se mai fia scóla si in Orlatu? candu Sibiiulu, numai o palma de locu dela Orlatu, are scóle destule, si locuitorii de pe impregiuru potu se-si tiena copii pré usioru si aci. Acésta stramutare s'a comunicatu si venerabilelu consistoriu din Blasiu. — Insa motivele gubernului au fostu de siguru altele, ér' nu celu espusu. Dar' fire-aru fi fostu ori cumu, destulu atata, ca mai inainte se stramutá gubernulu de catu scól'a Orlatului.

Reposatulu gubernu, dupa infientiarea scólei preparandiali la Nasaudu, numai permise, cá se se mai adune preparandi si la scól'a de aici. Insa preparandi'a Nasaudului nu e de ajunsu pentru 1,355,000 de romani.

Preparandii, caroru subscrisulú le propuse sciintiele pedagogice in anii 1858 si 1859 toti se afla docenti comunali, cu mare multiamire a comuneloru respective.

Acumu se trecemu la unele fragmente despre numerulu scolariloru curenti la scólele c. r. principali a Nasaudului.

Publiculu se va mirá, cum de scól'a dela Nasaudu o cérca cate 270 scolari curenti afara de mai osuta preparandi; caus'a e ca Nasaudulu e departatu de alte orasia unde parentii si-aru mai poté duce copii. Scól'a de acolo are 4 clasi fia care cu invetiatoriulu seu, apoi este si unu invetiatoriu supremu insarcinatu cu directo-ratulu. Pentru scól'a preparandiale este unu invetiatoriu deosebitu.

Pana la an. 1848 numerulu scolariloru nu se suiá preste 205—210, ér' dupa 48, dupace romanii scapara, de iobagia si le fú iertatu si loru a amblá la scóla, si mai alesu dela 1852—1856 numerulu scolariloru sui

la 300—400. Granitarii dupa desfiintierea regimentelor nu mai fiindu siliti a-si dá copii la scóle, se aratara tare nepasatori, apoi acést'a cu atatu mai tare ca repozatele oficiolate fiindu ocupate totu cu streinii, ne cumu se silésca pre locuitori se-si tramita copii la scóla, dar' i chiar' desmantá.

Dotarea cea slaba, pareca chiaru de bat'jocura, facú cá se-si delase mai multi invetiatori posturile si se se aplice aiurea unde se póta traí. Asiá in an. 1848 dela scól'a suprema a Nasaudului valedisere doi invetiatori si unu adjunctu, pre cari Urbanu i si facú de locu oficiari. Cestu din urma avea léfa anuale numai de 60 fi. m.-c., si acumu e capitanu si comandante la unu institutu militariu supremu cu léfa preste 1000 fi. v. a. — Asemenea facura si dascalii cei mai de frunte comunali din Monoru, Budacu-romanu, Gledinu, Seiu-micu, Begla, Ilva mare si mica, Lesinu, Rocna-vechia, St. Georgiu, Lunca-vinului (Parva) s. a. lasandu-si posturile parte in anii 1848 si 1849, parte 50 si 51 si aplecandu-se pre la preture cá cancelisti si diurnisti. Cugete oricine cumu va potea traí cu o léfa, care la cei mai bine plaliti nu suia preste 60 fi. m. c., si apoi se scoborá pana si la 16 fi. m. c., apoi cá cancelisti si diurnisti capatá pe o luna mai catu capatá cá dascalii pe unu anu. Invetiatoriulu comunei Lesiu, care avea lefa 60 fi. m. c. acumu e locotente emeritu, celu din Macodu cu lefa anuale de 40 fi. m. c. acumu e controloru cu 5—600 fi. v. a. Si cati altii cari acumu se afla in disponibilitate.

In 3. Sept. 1849 dupa asiediarea turburarilor politice se deschise éra-si scól'a suprema a Nasaudului, dar' totu personalulu invetietorescu stá numai d'in subscrisulu si unu adiunctu; din asta cauza me aflam silitu preste semestrulu de iérna a luá intru ajutoriu invetiatorii comunali dela Monoru, Salva si Nasaudu, pana candu in 1850 denumi minist. de statu trei invetiatori permanenti.

Dupa desfiintierea institutului militariu in marte 1851, scólele comunali inca incepura a decadé, caci in ladile comunali numai mergea nice unu cruceriu, si invetiatorii nu-si capatau lefile, noii amploiati nu se nevoiau a le scóte, apoi judii si notarii mancau totu cu o lingura; asta fú apoi éra o alta cauza, din care invetiatorii-si lasá posturile.

Pentru provincialisti, cari dupa desfiintierea iobagiei incepuse a veni la scólele Nasaudului se fipsese pre anu unu didactru de 4 fi. m. c. Insa subscrisulu sciindu si vedindu starea scapatata acelorui mai multi

scolari nu luá mai multu decatu cate 2 fi. pe anu dela fia care scolariu provincialistu, din cari apoi fia carui invetiatoriu i-se venea pe anu cate 100 fi. m. c. Acésta ajutorintia bunisióra incepú a le fi spini in ochi la unii, dar' mai alesu la unu locotente emeritu romanu, carele sierbea cá diurnistu in cancelari'a de acolo; densulu incepuse a bagá in capulu pretoriului si a altoru amploiati, ca didactrulu s'aru tiené de cas'a proventeloru, si astu feliu facú subscrisului multu necasu. Scólele asiá numite c. r. triviali dela Zagra si Prundu-Borgoului inca erá fórté cercetate, fiendu sub man'a unoru invetiatori diligenti; cari léfa de 126 fi. v. c. care au avuto inante de 48, o au si adi; ori cate suplice séu facutu dela 1851 incóce pentru inmultírea lefiloru au remasu fara nici unu resultatu.

Dupace in vreo 44 comune a districtului Nasaudului invetiatorii-si delasara posturile, directiunea scolara dela Nasaudu fú nevoiita se ocupe posturile vacante cu tineri, cari absolvá cele 4 clase cu succesu bunu, si afara de aceea i mai instrúá subscrisulu cate dóue luni in propunerea obiecteloru. De aici apoi unii-si luara pretestu a nu mai tramite copii la scóla, pentruca adica dascalii inca-su numai nescé copii fara cunoscintiele de lipsa; apoi vér'a nu vedeai pe la scóle mai multi de 5—20 de copii, de multe-ori i aduná gendarmii, bá chiaru si in Nasaudu venise treb'a pana la atari midilóce.

Unii conatiionali malitiosi de o tagma cu streinii incepura a intrigá asupra subscrisului, si asiá toti la olalta midilocira la locotiintia transpunerea mea dela Nasaudu la Orlatu.

Se vorbimu ceva si despre numerulu scolariloru dela Orlatu. Numerulu scolariloru de aici pe timpulu militarimei nu trecea preste 70—86. — Asia in 1844 au fostu 85 scolari in cari 38 de granitieri din Orlatu, ér' cei alalti 47 parte copii de ai amploiatoru militari, parte provincialisti din giurulu Orlatului, fara distingere de religiune, caci atunci intre romanii uniti si neuniti nu domniá desbinarea daunósa, care se viri dupa aceea, spre stricatiunea bá chiaru si rusínea toturoru, si spre unu greu pacatu a acelorú, ce au semanat'o. In an. 1845 fura 77 scól. 33 orlatieni si 44 cá mai susu; in 1847, 86 scól., — 39 Orlatieni, 47 cá mai susu; cu inchiarea an. 1851, 74 scól., din cari 31 Orlat. inse 22 nu au cercetatu scól'a in semestrulu de véra si asiá nece s'au clasificatu; de unde se vede ca si orlatianii cá naseudenii dupa desfiintierea regimenteloru se facura cu totulu nepasatori de scóla. In 1853, 65 scól. din cari numai 12 Orlatieni, cei alalti provincialisti, cari

platiá 24 cr. pe luna didactru; in 1854, 43 scól. 10 Orlat. ceialalti provincialisti; in 1859 sub directiunea subscrisului 73 scól. 14 Orlat. afara de cei 19 preparandi, cari au depusu esamenulu cu succesu favoritoriu; in 1859, 66 scól., dar' publicanduse stramutarea scólei de aici la Orestia, asiá 13 s'au retrasu si asiá la esamenu au fostu numai 53; in timpu de 6 luni au fostu si preparandi, de inceputu 28, dar' dupa aceea se mai impucinaru asentanduse óre cati; in an. 1860, au fostu 68 scól., semestrulu alu ll. 5 nu l'au frecuentatu, Orlatieni au fostu 18. Scól'a militara din Hatiegu, care ca stá sub directiunea de aici, adi numai umbra mai e de ea. — Datele aceste se au scosu din archivulu scólei. — Scól'a comunala a Orlatului inca e desolata, caus'a e invetiatoriulu, carui i lipsescu sciintiele cerute.

Decaderea scóleloru atatu comunali, pe unde au statu mai nainte bine, catu si a desfiintatelu regimente, provine dela consiliarulu de scóle, care pre langa aceea ca n'avea placere a se ingrigi pentru bun'a stare a loru, totu o data erá si strainu, care nu ne scia limb'a si nu vrea se ne cunósca lipsele. Inainte de 48, copíi dupa ce esiau in etate de 12 ani din scólele comunali pre unde erau, erau siliti a amblá apoi la asiá numitele scóle de repetitiune; de acestea nu se mai afla acumu nici urma mai alesu in comunele regimentulu antaiu desfiintatu. Multe ar' mai fi a se dice despre decádinti'a scóleloru, dar' subscrisulu a voitu numai a impartasi ceva mai siguru si basatu, caci aceia, cari au scrisu pan'acuma in asta privinta, au ratecitu ori in o parte ori in alta. *)

Panga,
docinte supremu.

Fagarasiu. In 5. si 6. Augustu s. n. avú tinerimea dela ambe scólele de aci maialu. In 6. sear'a inainte de a se desparti, tinerimea salutá pre D. supremu capitanu cantandu music'a, er' tinerime a cantatu „Ai se damu mana cu mana.“ Domnulu invetiatoriu Demetriu Chisiereanu in numele tinerimei cuventá cam asiá:

Ilustrissime! Tinerimea de la ambe scólele romane din Fagarasiu finindusi esamenele dupa impregiurari cu multiamire, si tienendu acum maiaululu dupa datin'a veche, — si-tiene de cea

*) Ceea ce amu mai dorí este, s'avemu date si despre preparandiele dela Orlatu si Nasaudu, care le intemeiasu prébunulu gubernatoru Wohlgemuth, si mai alesu despre causele desfiintarei aceluora. Se n'avemu frica nici candu a spune adevverulu, daca dorimu indreptarea.

R.

mai santa datoria a veni la Ilustritatea Ta si a Te rogá, cá precum in cele politice esci unu dintre cei mai mari aparatori ai causei derepte a romaniloru, asiá si pentru scóle, cari in incuratur'a acésta politica suntu cu totul lasate, se staruiesci, si pentrucá acest'a se-o poti face, tenerimea-ti striga unu de trei ori „se traiésca!“

Domnulu capitanu respunse intru unu stilu de totu placutu tinerimei; aratá chiemarea unui invetiatoriu, spune catu-i aceea de grea, in sa catu de placuta, spuse tinerimei ce e scól'a, ce folosu aduce ea tinerimei, si in urma multiamindui pentru bucuri'a ce-io face, facendulu si pre Ilustritatea sa incatuvu partasiu acelei petreckeri, o asigurá atatu pre tenerime catu si pre D. invetiatoriu despre a sa staruire pentru scóla, fara care orice natiune e mcrtá.

Deva, In 16. Iuliu v. anulu curinte s'au tienutu esamenulu semestrulu de véra cu elevii de religi'a orientala din Deva in biserica la 4ore dupa amiadi, inependusé cu „Bine esti cuventatu“ si cu una cuventare disa decatra unu elevu in numele tuturoru eleviloru. — Publiculu auditoriu a fostu fórte micu, caci toti aceia domni, carii au fostu incunoscintiali despre esamenulu tienendu, prin unu programu decatra domnulu docente Georgiu Lorentiu imparsatitu, n'au luat parte. De facia au fostu numai DD. Protopopu si inspectoru districtualu Ioane Papiu, parochulu localu Georgiu Nicorescu, curatorulu primariu Iosifu Moldovanu, si subscrisulu si vreo cativa parinti ai eleviloru. — Inependuse esamenarea eleviloru din studiele prescise dela locurile mai inalte, au decursu fórte bine cu tóta absentarea cea multa a eleviloru; caci atatu pruncii, catu si pruncele la tóte intrebarile puse de catra onoratulu publicu, au datu cuviintiósele respunsuri. — Durere in sa, caci, din numerulu celu mistu alu eleviloru 80, abia a trei'a parte au frecuentatu scól'a, din cauza caci nu avemu jude opidanu dintre Romani. Onoratulu publicu nu a pregetatu a doná pre diligentii elevi, si multiamindule caci s'au purtatu bine, asiá silinti'a domnului docente intreprinsa cu densii intru sporiulu invetiaturei nu a fostu in zadaru. Esamenulu fini éراسi cu o cuventare disa decatra un'a prunca in numele tuturoru eleviloru, carii au fostu forte bine intocmita. Dee ceriulu si atotu politintele, cá pe viitoriu se se frecventeze mai regulatu scól'a, caci numai asiá potemu si noi ajunge la acea cultura, de carea astadi cele lalte culte popóre se folosescu.

Ioanichiu Olariu,
cancelistu.

Teiusiu, 15. augustu. Trecú mai bine de unu dieceniu, de candu n'avuremu placut'a ocaziune d'a ne

bucură d'unu progresu asiá de multumitoriu, precum fû celu doveditu prin esamenele din $25\frac{1}{2}$ si $21\frac{1}{7}$, ce le depusera fii Teusianiloru sub domnulu docinte C. Bersanu, carele cu diliginti'a sa cea de lauda si-pregati elevii atata de bine, incatu nu ne vomu insielá dicendu, ca cei mai eminenti dintrensii s'ar putea primi in gimnasiu. Din caus'a asta cugetu a jacea in interesulu scóleloru, cá asemene docinti laudabili—insa cu atat'a mai rari — se se aduca la cunoscinti'a publicului. — Diliginti'a numitului invetiatoriu merita cu atat'a mai mare lauda, caci — cá in cele mai multe locuri — si la noi elu este espusu la multe amaratiuni, incatu trebuie se marturisimu acelu pré tristu adeveru, ca la noi harnici'a unui invetiatoriu trage neincungiuratu a-suprasi persecutari grele. Scutulu ce-lu afla apoi invetiatoriulu din partea mai mariloru sei este de asia natura, ca fórte pucínu póte se conteze in acela. Dieu ea ar fi timpu, d'a se emancipá si regulá odata si scólele nóstre pe picioru mai sanetosu!

Efremu S. Popu.

Ungari'a. *Pesta.* In 16. ale c. se incepura la locutiin-
t'a reg. a Ungariei consultatiunile asupr'a staveriei unei sisteme nóue de invetiamentu. Resultatulu lu-vomu comunicá la timpulu seu.

Principatele-Unite. D. I. Maiorescu resignandu de postulu seu de Directoru alu scóleloru din Romani'a s'a fostu denumitu in locu-i D. II. Papiu inca sub ministeriulu St. Golesecu. Totusi sub noulu Ministeriu Ghic'a se tiesura nesce intrigi de o asiá natura, ca D. Papiu a preferatu a remanea deocamdata totu in postulu seu din Moldov'a. Astufelu s'a numitu unu Directoru provisoriu D. Zalomitu, unu profesoru de filosofia, care altfelu nu pré promite atat'a; insa altu omu nu se putea gasi, care se primésca asia sarcina in atari impregiurari si in asemene conditiuni.

Din strainatate. In *Rom'a* s'a inchisu univesitatea, din causa ca auditorii asiá de tare s'au impucinat, catu profesorii de multe ori aflá numai scaunele góle. Caus'a e de natura politica.

— In *Germani'a* invetiamentulu are a multiami starea s'a inaintata fórte multu si conferintieloru invetiatoresci. Afara de conferintie districtuale lunarie, conferintie provinciale anuale, se mai tiene apoi in totu anulu cate o conferintia mare universalá a tóta Germani'a. Este alu 12 anu acum, decandu sunt in vietia aceste conferintie universali. Se 'ntielege, ca invetiatorii, cari tienu aceste conferintie, sunt invetiatorii scó-

leloru primarie, adica populare (satesci). Cea din estuanu s'a tienutu in Köthen in 20., 21., 22. si 23. Maiu, unde s'a pertractatu lucruri de fórte mare insemnatate. La conferinti'a acést'a luara parte 438 invetiatori si anume din Prusi'a 48, din Sacsoni'a 14, din statele Turingice 19, din Brunsvigu 2, din Lübeck 2, din Bremen 3, din Hamburg 7, din Virtembergá 1, din Badenu 1, din Francfurtu lang. M. 1, din Dessau si alte parti 304. A fostu unulu si din Petersburgu.

I se rupe omului inim'a, vediendu cata libertate are invetiamentulu in tierile din afara, si catu de apasatu e acél'a la noi in tóta privinti'a.

Materiale de instructiune.

Procedere metódica in propunerea partii sintactice a gramaticii in scólele primarie.

Cum se chiama acést'a? Péna.

Iá-o in cercetare mai d'aprópe si spune-mi judecat'a ta asupr'a ei! Pén'a este buna.

Éca aici o tablitia de scrisu; ce judeci de ea? Tabl'a e crepata, ea e rea.

Ce ai putea dice despre usi'a scólei nóstre? despre més'a si ferestrele nóstre? despre curtea scólei? despre drumulu, ce trece prin satulu nostru?

Se-mi spui asupr'a caroru lucruri ti-ai datu acum judecat'a! Asupra penei, tablitiei, usiei, mesei, ferestreloru, curtii si asupr'a drumului.

Prin ce ai fostu esprimatú judecat'a ta? Prin vorbe (cuvinte).

„Pén'a este buna“ e asiadara o judecata séu cugetare a ta espresa prin vorbe.

Ve insemnati insa c'o asemene cugetare se numesce cu terminu gramaticalú — propusetiune.

Asiadar' ce se esprima séu infaciosiaza prin propusetiune? O cugetare.

Ce este dara propusetiunea? Rostirea (espresieiunea) unei cugetari.

Prin ce se face acea rostire séu espresiune? Prin vorbe.

Se-mi spuneti dara mai deplinu, ca ce este propusetiunea? Este o cugetare espresa (spusa) prin vorbe.

Acela asiadara, care spune séu scria o propusetiune, ce face - elu? Infacioséza o cugetare séu judecata a sa.

Se cercetăm acum prin mai multe propusețiuni, dacă e acésta adevăratu. — Copilulu e serguitoriu; servitoriulu lucră; fat'a duce apă.

Asupr'a cui am judecatu in propusețiunea antaia? Asupr'a copilului.

Ce amu judecatu asupr'a lui? Ca e serguitoriu.

Cum sta cu propusețiunea adou'a? In aceea vorbesci de servitori, si cugeti despre elu ca lucră.

Dară a trei'a propusețiune este si ea o cugetare? In aceeasi se judeca despre fată, ca duce apă.

Capu, caru, rosiu, albu — sunt aceste propusețiuni? Pentru ce nu sunt? Caci nu se dice o cugetare despre ele.

Ce sunt ele dară? Formati propusețiuni cu vorbele: Vaca, calu, negru, albu, copil, fugă.

Se scria totu insulu 10 propusețiuni dela sine pe tabl'a sa. (Vă urmă.)

Varietati.

* Iapanedii au descoperitu, ca cu cateva minute inaintea unui cutremuru de pamentu magnetulu si-pierde pe unu timpu poterea, si au facutu o masina usioră, care are unu magnetu in forma de potcova, sub care se afla unu pocalu din amestecatura de metalu din care se tórna clopotele. De armatura e aciatu unu pondu, care candu magnetulu se paralizeza, cade josu si lovindu in pocalu da semnu de apropiarea cutremurului, candu apoi locuitorii esu afara la locu liberu de prin case.

* (*O inventiune bavaresa.*) Că unu nou midilocu pentru inbunatirea starii invetiatoriloru impartesimu cititoriloru urmatorulu curiosu. In Bavaria unu inspectoru de scóle districtualu a propusu intro conferintia invetiatoriloru sie subordinati intrebară: cum ar puté unu invetiatoriu asi imbunati starea sa, fara că lui se i se mai dea ceva din partea comunei afara decatu are acum? Tóte parerile invetiatoriloru se unira intr'a ceea, ca lucru acést'a e curatu cu neputintia. La acésta declaratiune a loru, D. inspectoru 'si dete insusi responsulu la siód'a sa intrebare in modulu urmatoriu: Invetiatoriulu de pe sate se adune pe rindu materialulu dela tóte cuptórele de pane cate se voru strică in viitoriu pela singularii membrii comunali, si cu timpu se faca la elu acasa unu cuptoriu mare, mare, si apoi se cōca elu panaa tuturoru ómeniloru din satu, fireste, pe langa o taca otarita; mai departe si-vă puté elu face bani, si prin aceea, dacă vá sapá dupa salitru si vá legá perii. Asemeni isvóre de ajutoriu si-potu deschide si invetiatorii de pela cetati. Anume ei potu

intemeia bibliotece imprumutatóre si se fundeze asiediminte de ciorba (Suppenanstalten). — Ce frumosu esemplu de geniulu inventivu alu neamtiului!

Concursu.

(2—3.)

Se deschide prin acést'a concursu pentru statiunea invetiatorésca romana gr. resariténa in orasiulu Santu-Miclausiu-lu-mare in comitatulu Torontalului, cu care este impreunata urmatórea plata: 336 f. v. a. pe anu, cortelu naturalu, 50 metrete de grau curatu, 25 metr. de cucuruзу, 100 pundi de sare, 50 pundi de lumini, 2¼ lantiuri de pamentu de aratura si 7½ stengini de lemne de focu.

Doritorii d'a ocupá acésta statiune au d'asi indreptá scrisorile loru proveđiute cu documentele cerute catra subscrisulu pana in 8. Septemvre a. c. Se cere cá concurentii se se infaciusedie si in persóna si se fia deprinsi si in cantarile bisericesci. Antaietate se vadá aceluia, care va fi absolvatu teologi'a, cá cu timpu se póta fi si diaconu.

Santu-Miclausiu-lu-mare, in 19. Iuliu 1861.

Georgiu Nicoliciu m. p.,

protopresbiteru si directoru districtualu de scóle.

ANUNTIU. „Istori'a romana nationala“ de D. Dr. Marienescu s'a retiparitu din „Amiculu Scólei“ si in brosiure. Antaia brosiura de 6 cōle in formatu micu cu o dedicatiune, prefatiune si cunoscintie pregatitoare pentru istori'a rom. nationala a si esitu de sub tescu si se póte trage d'a dreptulu dela libreri'a lui S. Filtsch in Sibiu cu unu pretiu bagatelu de 20 cr. v. a. Ceealalta parte a istoriei dupa ce se vá publicá in „Am. Sc.“ se va retipari érasu, cá doritorii de asemeni cunoscintie se si-o póta procurá tóta si la unu locu, cum si cá se se póta introduce in scólele nóstre.

La dorinti'a mai multor'a vomu priimí pretiulu abonamentulu la „REVISTA CARPATILORU“ si in bani de hartia; in sa dupa cursulu de dí.

Numeri dela 1. Iuliu se mai afla inca pentru cei, carii se vor aboná si d'acincolo la „Amiculu Scólei“.